

Indledningen er redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Steen Tullberg

Tilsyn ved

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

“De christelige Livstegn [Den christelige Børnelærdom, 1. udgave, 9. artikel]”

ved Anders Holm

Indhold

- 1 Oversigt over artiklerne i *Kirkelig Samler*
- 2 Indhold
- 3 Anden udgave
- 4 Anvendt litteratur

1 Oversigt over artiklerne i *Kirkelig Samler*

“De christelige Livstegn” er den niende af 21 artikler, som Grundtvig skrev i *Kirkelig Samler* i årene 1855-1861. En oversigt over disse vises nedenfor, og indledningen til hver af dem fås ved at klikke på de respektive links.

[“Om vor tredie Troes-Artikel”](#)

[“Om den Christelige Børnelærdom”](#)

[“Den Christelige Daabspagt”](#)

[“Herrens Bøn ‘Fadervor.’”](#)

[“Det Ny Testamentes Christendom!”](#)

[“Forsagelsen i Daabs-Pagten”](#)

[“Den apostelige Troes-Bekjendelse i den christelige Daabspagt”](#)

[“De syv Sakramenter”](#)

“De christelige Livstegn”

[“Det christelige, aandelige og evige Liv”](#)

[“Det medfødte og det gienfødte Menneskeliv”](#)

[“Ordet og Troen efter Christi egen Lærdom”](#)

[“Det christelige Ægteskab”](#)

[“Tro og Haab og Kjærlighed”](#)

[“Den guddommelige Treenighed”](#)

[“Skriftemaal og Altergang”](#)

[“Præste-Frihed i Folke-Kirken”](#)

[“Den christne Tro og den christelige Lærdom”](#)

[“Menneske-Historien og Bibel-Historien hos Jøderne og de Christne”](#)

[“Hænderne og Røsten i Rom og Jerusalem”](#)

[“Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden”](#)

2 Indhold

“De christelige Livstegn” udkom i februar 1857 og er som de forrige artikler præget af, at Grundtvigs fokus nu er gudsordets virkninger i menneskelivet (se [oversigten i afsnit 1](#)). Den rejser spørgsmålet om, hvordan man kan genkende kristendommen her på jorden, altså om der findes tegn på dens eksistens. Dette spørgsmål kan være foranlediget af, at Kierkegaard i 1855 havde kritiseret folkekirkens mangel på overensstemmelse med Det Nye Testaments kristendom. Grundtvig finder tegn på kristendommens eksistens i de tre kristelige “Livstegn”: bekendelse, forkyndelse og lovsang.

I artiklen konstaterer Grundtvig indledningsvis, at så længe der har været kristendom i verden, har ethvert alvorligt menneske følt, at kristendommen ikke kunne blive en frelsessag uden, at den også havde “kiendelig Indflydelse paa det *timelige Menneske-Liv*” (1).

I den sammenhæng bestræber Grundtvig sig som i den forrige artikel (“De syv Sakramenter”) på at kritisere romersk-katolske fejlgreb, men føjer nu også en kritik af lutherdommen til. Først giver han udtryk for, at papisterne (dvs. de pavetro katolikker) tilskyndede til et synligt kristeligt liv i form af munkelivet. De fremhævede, at dette liv skulle betragtes som menighedens ejendom, og noget man kunne få lod og del i ved at tro på det og bidrage til det. Men, siger Grundtvig, kirkehistorien i reformationsårhundredet viser, at netop munkelivet, åndeligt eller kristeligt betragtet, var et skinliv, og det så klart, at Luthers disciple næppe behøver yderligere bevis herfor (1-2).

Hvor katolikkerne mente, at det kristelige liv var lig med klosterlivet, er fejlen hos Luthers disciple ifølge Grundtvig, at de mente, at det timelige menneskeliv var så uforbederligt, at man i frelsesspørgsmål måtte slå en tyk streg over det og i stedet forestille sig en "*salig Død*" (2). Grundtvig tænker her formentlig på den i lutherdommen udbredte tanke om livet som en jammerdal. Han uddyber, at dette synspunkt efter hans mening hænger sammen med det skriftsyn, lutheranere og calvinister er fælles om. Men han understreger også, at lutheranerne dog i modsætning til disse har stillet sig på livets side ved at vælge den ånd, der er i stand til at gøre dem levende med Kristus. Midt under deres uforsvarlige bandlysning af det naturlige menneskeliv krævede lutheranerne således "*en levende Tro, der beviste sin aandelige Kraft og Virkelighed i en levende Bekiendelse, Forkyndelse og Lovsang paa Modersmaalet*" (3). Netop disse tre er ifølge Grundtvig de rette kristelige livstegn, der ikke kan undværes, hvis der skal findes sand og levende kristendom.

Grundtvig understreger samtidig, at både hverdagslivet og kristenlivets vækst har været hæmmet hos lutheranerne. Det skyldes deres tankegang, hvor der arbejdes med en række umulige kombinationer og selvmodsigelser: Evangelisk frihed og statskirkelig tvang, tro og liv som grundet på Bibelen og endelig menneskelivets kristelige fornyelse uden et ældgammelt menneskeliv, der kunne fornys. Det betyder, at når man nu (i den nærværende tid) ser "*Lys i Herrens Lys*" (3), da vil bekendelsen blive mere fast og fyldig, forkyndelsen anderledes jævn og kraftfuld og salmesangen mere klar og liflig. Med '*lys i Herrens lys*' tænker Grundtvig formentlig på de store forventninger, han har til den tro, der udspringer af trosbekendelsen ved dåben, dvs. hvad hans tilhængere vil virkeliggøre.

Grundtvig gør dog også rede for, at man for nylig har set, at disse oplysninger ikke er særlig kendte. Det skete, da Søren Kierkegaard "*vilde kyse Livet af os med Sortkridt-Tegningen af 'Tigger-Munken', som den eneste sande Christi Discipel, der bogstavelig tog sit Kors paa Ryggen og fulgde ham*" (4). Grundtvig tænker på, at Kierkegaard under sin kirkekamp 1854-1855 efterlyste eksistensen af, hvad han betragtede som Det Nye Testaments lidelseskristendom, i samtiden. Under sin kamp mødte Kierkegaard tyk uvidenhed om det kristelige liv, mener Grundtvig, men hævder samtidig, at Kierkegaards kamp indirekte har bidraget til at gøre en lysere forståelse af det sande kristelige liv endnu mere klar.

Grundtvig uddyber i forlængelse heraf, hvordan Kierkegaards kamp har gjort det indlysende, at de kristelige livstegn, bekendelse, forkyndelse og lovsang, er tegn på, at det kristelige liv er til stede i menigheden. Troslivets kilde og udgangspunkt er dåben, og trosbekendelsen er livstegnet på troslivets eksistens. Men det kristelige liv viser sig også i håbet og kærligheden, som er betingelse for, at troslivet vokser. Håbets og kærlighedens livstegn er henholdsvis forkyndelse (prædiken) og lovsang (salmesang). Hvor det kristelige liv lykkes og trives, der finder man foruden bekendelsen derfor også forkyndelse og lovsang. Mangler de, er troslivet svagt og sygeligt, hævder Grundtvig. I et sådant tilfælde vil troen enten uddø eller få kraft og nyt liv, som det skete med Luther under reformationen i 1500-tallet. Der skabtes fx under reformationen mulighed for, at forkyndelsen ved på ny at genfødes med ånd og liv på modersmaalet kunne forplante troen fra slægt til slægt, mener Grundtvig (4-7) og

diskuterer i forlængelse heraf præstens funktion i forhold til forkyndelsen. Han hævder, at intet præsteskab har monopol på forkyndelsen, og at den må vurderes i sammenhæng med de andre livstegn samt dåb og nadver. Derefter vender han sig mod det tredje kristelige livstegn, lovsangen (salmesangen), som han betragter på samme måde, idet han konstaterer, at den i reformationstiden ikke længere lød på modersmålet. For Grundtvig er dette et sikkert tegn på den "aandelige *Dødhed*" (10), som herskede hos de romersk-katolske, ligesom den oplivning, den fik hos de lutherske, er et klart livstegn.

De kristelige livstegn, mener Grundtvig, fik også en anden og bedre udvikling i den lutherske end i den calvinske tradition. Det skyldes ikke mindst synet på dåb og nadver, som i lutherdommen opfattes som indstiftede af Kristus selv. Hvor man blandt calvinisterne "kun betragter Daaben og Nadveren som *Skygge-Billeder* enten af *Omskiærelsen* og *Paaskelammet* eller af den aandelige *Gienfødelse* og *Livsnaering*" (10) forudsatte den lutherske tradition "Guds-Ordets virkelige Tilstedeværelse og levendegjørende Kraft ved Herrens egne Indstiftelser" (11). Dette har på trods af fejl og mangler givet både forkyndelsen og lovsangen og det kristelige liv mere kraft i den lutherske del af kristenheden.

Grundtvig mener dog, at der stadig er meget at råde bod på. Ufravigelige alter- og salmebøger har bl.a. forhindret kristendommens udvikling. Hvis en sand og sund udvikling skal finde sted, må friheden råde for forkyndelsen og lovsangen (11-12).

I artiklens slutning fremfører Grundtvig i forlængelse heraf, at ingen kan blive sikker på den kristelige bekendelses oprigtighed og fasthed, hvor der er tale om et borgerligt (samfundsmæssigt) pålæg. Derfor "kan den christelige *Forkyndelse af Evangeliet* og *Menigheds-Lovsangen* heller aldrig blive de stærke og klare *Livs-Yttringer* og *Livstegn*, som giver aandelig Sikkerhed paa Livskraften og *Fremvæxten*, med mindre de *udvortes* er aldeles *frie*" (15), hævder han.

3 Anden udgave

I 1868 udkom "De christelige Livstegn" og de øvrige artikler fra *Kirkelig Samler* i den samlede bogudgave, *Den christelige Børnelærdom*, kaldet "Anden Udgave". En generel indledning til andenudgaven kan tilgås ved at klikke [her](#).

4 Anvendt litteratur

- Grundtvig, N.F.S. (1868) *Den christelige Børnelærdom, betragtet af Nik. Fred. Sev. Grundtvig. Anden Udgave, optrykt efter "Kirkelig Samler"*. København.